

Bebyggelse med brønde fra førromersk jernalder 500 f.Kr. til år 0 på Degnelodden, Aabybro

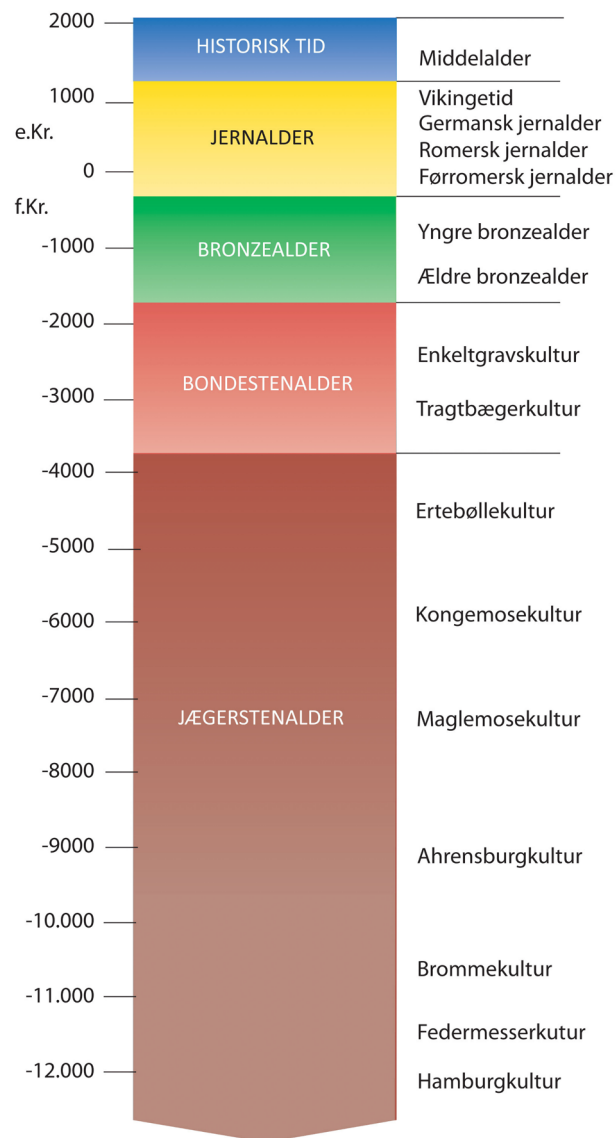
Arkæolog Peter Thomsen

Figur 1. Brønd A182 under udgravning.

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	5

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over museets arkæologiske udgravning på Degnelodden i den nordlige ende af Aabybro. Udgravningen blev udført mellem den 15. april og 17. maj 2021 og resulterede i udgravningen to treskibede langhuse, tre brønde, gruber og stolpehuller fra førromersk jernalder (500 f.Kr. til år 0) og et hus fra middelalderen (1066 til 1536).

Undersøgelsens baggrund

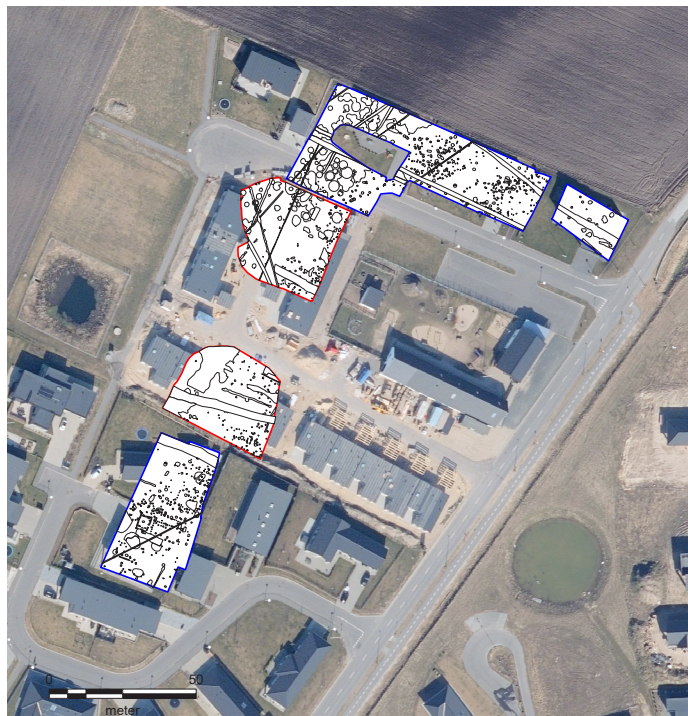
I forbindelse med byggemodning af grunde til rækkehuse kontaktede bygherre i sommeren 2020 museet for at få lavet en forundersøgelse af et mindre areal nord for Åby Kirke i den nordligste del af Aabybro. I forbindelse med udstykning af parcelhusgrunde umiddelbart mod nord og mod syd er der tidligere udgravet spor efter en bebyggelse fra førromersk jernalder 500 f.Kr. – år 0. Pga. denne allerede registrerede bebyggelse, blev det forventet, at der ville blive fundet yderligere bebyggelsestyper på forundersøgningsarealet. Under forundersøgelsen blev der på arealet fundet to mindre fundområder med spor efter bebyggelsen, som var registreret under de tidligere udgravninger i området. Det stod derfor klart, at en udgravning var påkrævet, før der kunne byggemodnes på stedet.

Lokalområdet i oldtiden

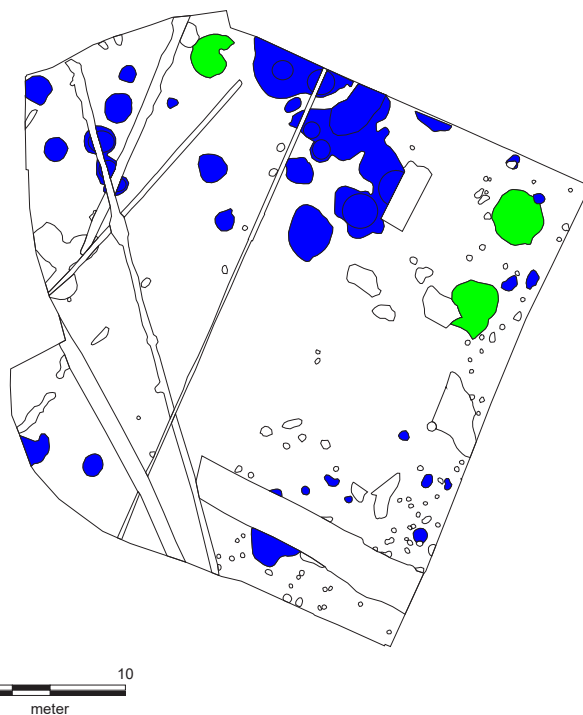
I de senere år er et større areal blevet undersøgt i forbindelse med byggemodning i det nordlige Aabybro. Undersøgelserne har vist, at der også i oldtiden har været bebyggelse på det flade plateau, som afgrænses af Store Vildmose mod nord. Især på den nordvestlige kant, hvor denne udgravning har været placeret, har der været stor aktivitet i århundrederne før år 0. Her på kanten mellem de tørre marker på plateauet mod øst og våde arealer mod vest, som i dag er dræned, boede jernaldermenneskene, mens de levede af både marken og mosen.

Undersøgelsens resultater

Under udgravningen blev der undersøgt to fundområder med spor efter en bebyggelse fra førromersk jernalder. Bebyggelsestyperne består hovedsageligt af gruber og stolpehuller, hvorfra der kan erkendes to langhuse og et hegn. Bygningerne hører til en større bebyggelse, som der er udgravet dele af i 2017 mod både syd og nord, og som også fortsætter mod øst ind under den eksisterende bebyggelse. De udgravede langhuse har været omkring 10 meter lange og har været brugt til beboelse. Lavest ud mod de dræned arealer, som formentligt har været mose i bebyggelsens samtid, ligger et stort antal store gruber. Gruberne har formentligt haft to funktioner hhv. som materialetagningsgruber, hvor der er blevet gravet ler, og produktionsgruber, hvor der f.eks. kan være rødnet hør. Rødning af hør er en proces, hvor man placerer hørplanter under vand, så der startes en forrådnelsesproces, der løsner fibrene fra hinanden, hvorefter hørstoffet kan laves.

Figur 2. Kort over det udgravede areal (rød) og de tidligere udgravede arealer (blå). Det er spor efter den samme bebyggelse, som er fundet i alle udgravningsfeltene.

Figur 3. Fundområdet med de tre brønde (grøn) og gruber (blå).

Figur 4. Brønd A221. Læg mærke til den udhulede egestamme. Omkring den udhulede stamme er der flere mindre stammer af især birk, som formentligt har fungeret som støttestæbe.

Figur 5. Keramik fra bunden af brønd A213.

Mere usædvanligt blev der fundet tre velbevarede brønde. Fordi brøndene er gravet ned under grundvandsniveauet, er de træbyggede brøndkasser bevaret. Alle brøndene er hovedsageligt bygget af egetræ, men også birk, el og en træsort, der bærer kernefrugt. Alle tre brønde er bygget forskelligt, hvor en er rund og opbygget af tætstillede brædder (A182), en anden er firkantet og opbygget af nedbankede pæle (A213), mens den sidste består af en stor udhulet egestamme (A221). Brønde fra oldtiden er generelt meget sjældne i Nordjylland, men brønde med bevaret træ er endnu sjældnere. Det velbevarede træ har gjort det muligt at datere brøndene meget præcist med årringsdatering, som i kombination med C14-dateringer daterer brøndene til ca. 200 f.Kr. Nede i brøndene blev der fundet keramik og knogler fra især får. Genstandene kan være endt i brøndene ved et tilfælde, men det er også muligt, at noget af det er blevet smidt derned som et offer. Dette er nok mest sandsynligt for fåreknoglerne, hvoraf der blev fundet det meste af et forben og to kæber på bunden af en af brøndene. Keramikken kan være endt i brøndene i forbindelse med den daglige brug, da der sandsynligvis har været

Dendrokronologi

Dendrokronologi er tidsbestemmelse ud fra årringe i træ. Træerne vokser nemlig mere (altså får en tykkere årring) på nogle år end andre - alt efter ændringer i klimaet. Derfor får de nærmest for en strekkode som passer præcis til den tid, de har vokset i.

Dendrokronologien bygger på en sammenligning af den strekkode med strekkoder fra især mange gamle træers, som har kunnet overlappes - og dermed har skabt én lang strekkode, hvor man kan se hvor den aktuelle kode passer ind i.

Brønd

En brønd er som i dag et hul gravet for at skaffe vand. Der kendes brønde helt fra bondestenalderen (3.900 f.kr.), og gennem størstedelen af oldtiden er en brønd blot et ofte smalt og dybt hul med ret stejle sider. I visse tidsperioder forer man brøndhullet med træ, enten i form af pileflet, en udhulet træstamme (en holk) eller en bygget kasse af træ.

brugt lerkar til at hæve vandet fra brøndene. Karrene kan være gået i stykker ved at ramme brøndens kant, hvorefter skårene er endt på bunden.

Ud over bebyggelsen fra førromersk jernalder blev der også fundet tomt af et enkelt hus fra middelalderen med en længde på næsten 13 meter.

Af fund dukkede der en meget stor mængde keramik fra forskellige typer lerkar op og enkelte dyrekogler. Keramikken stammer hovedsageligt fra lerkar, som har indgået i den daglige husholdning på bopladsen og har derfor ingen eller meget simpel udsmykning. Knoglerne stammer hovedsageligt fra får og ko, som er normale tamdyr i jernalderen.

Sammenfatning og perspektivering

De senere års arkæologiske undersøgelser i det nordlige Aabybro har bl.a. afsløret spredte bebyggelser fra ældre jernalder. Udgravningen ved Degnelodden bidrager til at forstå bebyggelsesudviklingen i denne periode i området omkring Aabybro, og kan hjælpe med at forstå, hvordan jernaldermennesket har udnyttet de forskellige typer landskab omkring bopladserne. Især fundet af de tre brønde og de omkringliggende gruber er interessant, da de viser, at det formentligt har været en form for produktion på overgangen mellem bebyggelsen og vådområdet. Fremtidige undersøgelser kan måske kaste lys over, hvilken form for produktion det har foregået, og hvorfor det er foregået lige her.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, Jørgen. 2003. *Danmarks Oldtid. Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr.* Gyldendal

-

Udgravningsdata

Degnelodden, Aabybro

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM 7319
- Udgravningsperiode: 15. april til 17. maj 2021
- Fund & Fortidsminder: 12.06.15 sb 51, 59 og 60.
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 20/06926
- Bygherre: Mike Nielsen
- Undersøgt areal: 2.021 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Philip H.W.B. Hansen
 - Arkæolog Emilie G. G. Jørgensen
 - Arkæolog Peter Thomsen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Nordjyske Museer, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg